МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра банківської справи

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

за магістерською програмою професійного спрямування

«Управління діяльністю банків на фінансовому ринку»

на тему: «Управління якістю активів та пасивів комерційного банку»

Виконавець:

студент 6 курсу центру заочної форми навчання

Матвєєнко А. Ю. _____

Науковий керівник:

К.е.н., доцент

Сирчин О.Л. _____

Одеса - 2018

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Ефективне управління активами і пасивами банку відноситься до найважливіших пріоритетів банківської діяльності. Від того, як ефективно працює окремий комерційний банк, залежить ефективність роботи банківської системи країни в цілому. Слід зазначити, що українські банки змушені працювати в умовах підвищених ризиків, тому вони частіше, ніж їх закордонні колеги, опиняються у кризових ситуаціях. Причому більшість таких випадків пов'язана з неадекватною оцінкою банками власного фінансового становища, якості управління власними активами і пасивами.

Комерційні банки безперервно здійснюють активні і пасивні операції. Ці операції тісно між собою пов’язані. Без пасивних або ресурсних операцій неможливі активні операції, а без активних операцій з розміщення коштів стають безглуздими пасивні. Але всі без винятку проведені банківські операції переслідують одну мету – збільшення доходів і скорочення витрат, тобто підвищення ефективності управління власними активами і пасивами.

Для банків низький рівень ефективності діяльності свідчить про неефективне управління активами і пасивами, обмежені можливості розвитку, низькі конкурентні переваги, підвищену чутливість до ринкових ризиків. У разі ж наявності негативних тенденцій все це може призвести до серйозних проблем у діяльності банків, а несвоєчасно вжиті заходи – до банкрутства. Отже, діяльність банків завжди повинна характеризуватися достатнім рівнем ефективності, який дедалі складніше забезпечити в умовах високої конкуренції в кризовий та в посткризовий період.

У літературі досить детально розглядаються існуючі методи та показники оцінки прибутковості, ефективності діяльності банків. Проблемі управління активами і пасивами комерційних банків присвячений ряд фундаментальних робіт і наукових досліджень останньої чверті XX століття – початку XXI століття. Традиційно управління активами і пасивами розглядалося з точки зору цілей і завдань одного банку.

Таким чином, питання дослідження якості управління активами і пасивами банку є актуальними і практично значимими, вони постійно знаходяться у полі зору науковців та практиків.

Мета і завдання дослідження. Метою дипломної роботи є розробка науково-практичних положень, методичних основ і практичних рекомендацій щодо управління активами та пасивами комерційного банку.

Для досягнення мети вирішено такі завдання:

- Розглянути основні підходи до управління активами та пасивами комерційного банку;
- Розглянути основні показники оцінки якості або ефективності управління активами та пасивами комерційного банку;
- Здійснити науково-практичну оцінка ефективності управління активами та пасивами комерційного банку;

- Розглянути особливості прогнозування показників макроекономічного середовища, в якому діє комерційний банк;
- Розглянути особливості планування розміру активів та пасивів комерційного банку.

Об'єктом дослідження є процеси управління комерційним банком, яки розглядаються з точки зору системи причино-наслідкових зв'язків між різними підсистемами діяльності банку.

Предмет дослідження – науково-практичні аспекти управління активами та пасивами комерційного банку на прикладі окремого банку.

Методи дослідження. Теоретичну та методологічну основу дослідження становлять фундаментальні положення сучасних економічних теорій. У роботі використано такі методи: формальної та діалектичної логіки; аналізу і синтезу; історичного, статистичного, порівняльного аналізу економічних показників; економіко-статистичного моделювання тощо.

Інформаційна база дослідження. Інформаційною базою дослідження є наукові праці вітчизняних та іноземних авторів, законодавчі та нормативні акти, офіційні статистичні й інформаційно-аналітичні матеріали Національного банку України, Державної служби статистики України, дані фінансової звітності банків.

Структуру та обсяг роботи. Робота містить 101 сторінку тексту, 15 таблиць, 22 рисунку, список літератури з 71 найменування, 1 додатку.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми випускної роботи, сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, висвітлено методи та інформаційну базу наукового дослідження.

У розділі 1 **«ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ТА ПАСИВАМИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ»** було показано еволюцію основних ідейних підходів банківського менеджменту у вирішенні проблеми «ліквідність-прибутковість», тобто проблеми управління активами та пасивами банку:

1. Теорія комерційних позик або реальних векселів.
2. Теорія передання.
3. Теорія єдиного резервного фонду коштів.
4. Теорія очікуваного доходу.
5. Теорія конвертованості банківських коштів.
6. Теорія взаємодії активів і пасивів.

В роботі показані основні показники оцінки якості управління активами та пасивами комерційного банку. Серед великої кількості наведених показників слід основну увагу звернути на прибутковість капіталу, як інтегровану величину оцінки якості управління активами та пасивами комерційного банку.

У розділі 2 **«НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ОЦІНКА ЯКОСТІ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ТА ПАСИВАМИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ»** проаналізовано

фінансову звітність банку та порівняно основні показники з показниками банківської системи України.

АТ «Райффайзен Банк Аваль» є банком зі стовідсотковим іноземним капіталом і займає вагоме місце в банківської системі країні (входить до переліку «системних» банків), суттєво впливає і поступово збільшує власний вплив на економіку України протягом 2015-2017 років.

За 2015-2017 роки капітал банку зростав більш високими темпами ніж його зобов'язання.

Протягом 2015-2017 років основу власного капіталу банку складали статутний капітал і загальні резерви та фонди. При цьому, прибуток, що очікує затвердження (нерозподілені прибутки/збитки минулих років), мав в основному негативний вплив на розмір власного капіталу банку. Чистий прибуток (результат) поточного року у 2015 році мав негативний вплив, а протягом 2016-2017 років мав позитивний вплив на розмір власного капіталу банку.

Протягом 2015-2017 років управління зобов'язаннями АТ «Райффайзен Банк Аваль» здійснювалося адекватно ситуації в банківської системі України та було орієнтоване на залучення коштів фізичних та юридичних осіб.

Проведений аналіз дозволяє оцінити діяльність АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2015-2017 роки з управління пасивами як достатньо адекватну відносно тій ситуації, яка складалася на банківському ринку України, та достатньо добру щодо забезпечення банка ресурсами для проведення його активних операцій.

Протягом 2015-2017 років АТ «Райффайзен Банк Аваль» в цілому підтримував кредитну активність більшу ніж банківська система України, так як питома вага наданих кредитів клієнтам була більше ніж в середньому по банківської системі України. Слід відмітити, що перевищення питомої ваги наданих банком кредитів клієнтам 100 % чистих активів у 2015 році показую надмірну кредитну активність і у 2016-2017 роках банк суттєво скоригував свою кредитну політику, що призвело до нормалізації його кредитної активності.

Таким чином, в АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2015-2017 роки кредитування є головним напрямом активної діяльності банку, рівні чистого кредитного ризику зменшуються, якість кредитного портфелю банку зростає. Отже, АТ «Райффайзен Банк Аваль» веде більш зважену кредитну політику ніж в середньому по банківської системі України.

За 2015-2017 роки ліквідність АТ «Райффайзен Банк Аваль» є більше ніж ліквідність банківської системі України, при цьому мається тенденція до зменшення ліквідності банка при стабільної ліквідності банківської системі України.

Протягом 2015-2017 років управління активами АТ «Райффайзен Банк Аваль» здійснювалося адекватно ситуації в банківської системі України та було орієнтоване на кредитування фізичних та юридичних осіб при збереження доброго рівня ліквідності банку.

Оцінка ряду показників ефективності діяльності АТ «Райффайзен Банк Аваль» показує, що спостерігалися стійка тенденція, де в цілому ефективність роботи банку перевищувала середні показники БСУ у 2015-2017 роках.

У розділі 3 **«ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ТА ПАСИВАМИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ»** було сформовано науково-практичний методичний підхід до розрахунків ключових показників плану діяльності банку, який базується на наступних гіпотезах: стійкої стратегічною метою банку є частка банку в активах банківської системи країни; величина валюти балансу банківської системи залежить від розміру грошової бази (непрямий ефект впливу фактичного грошово-кредитного мультиплікатора); величина грошової бази залежить від розміру валового внутрішнього продукту країни (непрямий ефект впливу рівня монетизації економіки країни).

В якості гіпотези припущено, що ВВП України у фактичних цінах протягом майбутніх 5 років буде рівномірно щорічно зростати на 12,27 % і були отримані прогнози зростання ВВП на 2018-2022 роки. Розрахунки макроекономічних прогнозів грошової бази та валюти балансу банківської системи країни були отримані за допомогою статистично значимих регресійних моделей.

Стратегічну позицію банка у банківської системі України (БСУ) та його вплив на економіку країни у минулому характеризує питома вага активів. В якості стратегічної гіпотези припущено, що АТ «Райффайзен Банк Аваль» протягом майбутніх 5 років має стратегічною метою щорічне збільшення питомої ваги пасивів банку у пасивах БСУ у розмірі 0,5 % при рівномірному зростанні цього показника. За допомогою планового значення питомої ваги валюти балансу банка у банківської системі України та прогнозу пасивів банківської системі України були отримані планові значення розміру пасивів АТ «Райффайзен Банк Аваль» на 2018-2022 роки. Протягом наступних 5 років пасиви АТ «Райффайзен Банк Аваль» збільшаться на 140,2 %.

Для розрахунку планових значень окремих елементів активів, пасивів, доходів, витрат, чистого прибутку АТ «Райффайзен Банк Аваль» на 2018-2022 роки були використані, в основному, середні значення питомої ваги структурних елементів активів, пасивів, доходів і витрат за 2015-2017 роки.

Таким чином, використана методика дозволила розрахувати всі необхідні показники діяльності банку, що дозволяє ефективно управляти активами та пасивами АТ «Райффайзен Банк Аваль» протягом 2018-2022 років.

ВИСНОВКИ

Елементи наукової новизни одержаних результатів полягають у подальшого розвитку:

- основних науково-прикладних підходів до управління активами та пасивами комерційного банку;
- методики оцінки ефективності управління активами та пасивами комерційного банку;
- методичних особливостей прогнозування та планування розміру активів та пасивів українського банку в сучасних умовах.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що науково-практичні положення, які викладені в дипломній роботі, можуть бути використані в практиці діяльності українських та іноземних банків.

В роботі показано еволюцію основних ідейних підходів банківського менеджменту у вирішенні проблеми «ліквідність-прибутковість». Слід зазначити, що розроблені науково-практичні теорії управління активами і пасивами адекватного вирішення проблеми «ліквідність-прибутковість» комерційного банку запропонувати не змогли. Можна припустити, що адекватне рішення проблеми «ліквідність-прибутковість» можливо в рамках наступних напрямків:

– розробка нових варіантів теорії управління активами і пасивами окремого банку, яка врахує як наявність циклічних коливань в економіці, так і введе науково-практичні правила управління окремим банком;
– запровадження нових законодавчо-нормативних підходів до регулювання ліквідності і прибутковості комерційних банків; розробка прозорих правил надання допомоги комерційним банкам з боку центрального банку (кредитами або участю в капіталі) при настанні кризових явищ;
– проведення структурних змін в організації банківської системи країни або відмова від принципу часткового резервування та впровадження іншого базового принципу.

В роботі показані основні показники оцінки якості управління активами та пасивами комерційного банку. Серед великої кількості наведених показників слід основну увагу звернути на прибутковість капіталу, як інтегровану величину оцінки якості управління активами та пасивами комерційного банку.

Проведений аналіз дозволяє оцінити діяльність АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2015-2017 роки з управління пасивами як достатньо адекватну відносно тій ситуації, яка складалася на банківському ринку України, та достатньо добру щодо забезпечення банка ресурсами для проведення його активних операцій.

Протягом 2015-2017 років в АТ «Райффайзен Банк Аваль» кредитування є головним напрямом активної діяльності банку, рівні чистого кредитного ризику зменшуються, якість кредитного портфелю банку зростає. Отже, АТ «Райффайзен Банк Аваль» веде більш зважену кредитну політику ніж в середньому по банківської системі України. Протягом 2015-2017 років управління активами АТ «Райффайзен Банк Аваль» здійснювалося адекватно ситуації в банківської системі України та було орієнтоване на кредитування фізичних та юридичних осіб при збереження доброго рівня ліквідності банку.

Оцінка ряду показників ефективності діяльності АТ «Райффайзен Банк Аваль» показує, що спостерігалися стійка тенденція, де в цілому ефективність роботи банку перевищувала середні показники БСУ у 2015-2017 роках.

Для розробки планів розвитку банку потрібно мати прогноз розміру банківської системи країни та інших макроекономічних показників, які впливають на розмір банківської системи країни. Прогноз валюти балансу (обсяг активів або пасивів) банківської системи країни (як і інші макроекономічні показники) може бути отримано з прогнозів, які складають органи державної влади (уряд або центральний банк) або міжнародні фінансові організації (міжнародний валютний

фонд, європейський банк реконструкції і розвитку, великі рейтингові агентства або інші організації міжнародних експертів). Як правило, такі прогнози доступні в різних публікаціях на 1-3 роки вперед і можуть бути використані в тактичному або оперативному плануванні банку. Для періодів часу в 5-20 років банк повинен замовляти проведення прогнозних розрахунків експертних організацій або самостійно здійснювати ці розрахунки.

Методика проведення самостійних розрахунків банком може бути простою або складною, використовувати тільки цифри фахівців банку або залучати дані з інших експертних джерел, але, в кінцевому підсумку, така методика повинна дати цифри макроекономічних прогнозів і ці цифри повинні відповідати майбутньому розвитку реальної ситуації. Чим точніше макроекономічні прогнози, які використовуються банком, тим точніше його плани розвитку. Чим більше макроекономічні прогнози відрізняються від майбутнього реального розвитку, тим частіше і на великі величини доведеться коригувати плани розвитку банку.

Науково-практичний методичний підхід до розрахунків ключових показників плану діяльності банку базується на наступних гіпотезах: стійкої стратегічною метою банку є частка банку в активах банківської системи країни; величина валюти балансу банківської системи залежить від розміру грошової бази (непрямий ефект впливу фактичного грошово-кредитного мультиплікатора); величина грошової бази залежить від розміру валового внутрішнього продукту країни (непрямий ефект впливу рівня монетизації економіки країни).

В якості гіпотези припущено, що ВВП України у фактичних цінах протягом майбутніх 5 років буде рівномірно щорічно зростати на 12,27 % і були отримані прогнози зростання ВВП на 2018-2022 роки. Розрахунки макроекономічних прогнозів грошової бази та валюти балансу банківської системи країни були отримані за допомогою статистично значимих регресійних моделей.

Стратегічну позицію банка у банківської системі України (БСУ) та його вплив на економіку країни у минулому характеризує питома вага активів. В якості стратегічної гіпотези припущено, що АТ «Райффайзен Банк Аваль» протягом майбутніх 5 років має стратегічною метою щорічне збільшення питомої ваги пасивів банку у пасивах БСУ у розмірі 0,5 % при рівномірному зростанні цього показника. За допомогою планового значення питомої ваги валюти балансу банка у банківської системі України та прогнозу пасивів банківської системі України були отримані планові значення розміру пасивів АТ «Райффайзен Банк Аваль» на 2018-2022 роки. Протягом наступних 5 років пасиви АТ «Райффайзен Банк Аваль» збільшаться на 140,2 %.

Для розрахунку планових значень окремих елементів активів, пасивів, доходів, витрат, чистого прибутку АТ «Райффайзен Банк Аваль» на 2018-2022 роки були використані, в основному, середні значення питомої ваги структурних елементів активів, пасивів, доходів і витрат за 2015-2017 роки.

Таким чином, використана методика дозволила розрахувати всі необхідні показники діяльності банку, що дозволяє ефективно управляти активами та пасивами АТ «Райффайзен Банк Аваль» протягом 2018-2022 років.

АНОТАЦІЯ

Матвєєнко А. Ю., «Управління якістю активів та пасивів комерційного банку», кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за магістерською програмою «Управління діяльністю банків на фінансовому ринку», Одеський національний економічний університет м. Одеса, 2018 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів.

Об'єктом дослідження є процеси управління комерційним банком, яки розглядаються з точки зору системи причино-наслідкових зв'язків між різними підсистемами діяльності банку.

Предмет дослідження – науково-практичні аспекти управління активами та пасивами комерційного банку на прикладі окремого банку.

Робота містить 101 сторінку тексту, 15 таблиць, 22 рисунку, список літератури з 71 найменування, 1 додатку.

В роботі розглянуто теоретичні основи управління якістю активів та пасивів комерційного банку.

Здійснена науково-практична оцінка якості управління активами та пасивами на прикладі комерційного банку АТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ».

Запропоновано здійснення розрахунків прогнозів макроекономічних показників країни та планів управління активами та пасивами комерційного банку.

Ключові слова: управління банком, активи та пасиви банку, фінансовий результат банку, планування активів та пасивів банку.

ANNOTATION

Matveenko A. Yu., «Management of the quality of assets and liabilities of a commercial bank», thesis for Master degree in specialty 072 "Finance, Banking and Insurance" under the program "Managing the activities of banks in the financial market" Odessa National University of Economics Odessa, 2018

Thesis consists of three chapters.

The object of the study is the processes of management of the commercial bank, which are considered from the point of view of the system causative relationships between different subsystems of the bank.

The subject of research – the scientific and practical aspects of managing assets and liabilities of commercial banks on an example of a separate bank.

The work contains 101 pages of text, 15 tables, 22 figures, a list of literature with 71 titles, 1 application.

In the article the theoretical bases of quality management of assets and liabilities of a commercial bank are considered.

A scientifically-practical assessment of the quality of assets and liabilities management on the example of the commercial bank of JSC "RAYFHAISEN BANK AVAL" was carried out.

Proposed calculations of forecasts of macroeconomic indicators of the country and plans of asset and liability management of commercial bank are offered.

Keywords: bank management, assets and liabilities of the bank, financial result of the bank, planning of assets and liabilities of the bank.